

جلد چهارم

الگوی دینی تربیت کودک و نوجوان

آینه الگوی شیرازی بیت

سرشناسه: حائری شیرازی، محمدصادق، ۱۳۱۵ - ۱۳۹۶. **عنوان و نام پدیدآور:** راه رشد (۴): الگوی دینی تربیت کودک و نوجوان/مؤلف محی‌الدین حائری شیرازی. **مشخصات نشر:** قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، دفتر نشر معارف. **مشخصات ظاهری:** ج ۴، ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م. **شابک:** ۹۷۸-۶۰۰-۴۴۱-۵۴۲-۲ وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا یادداشت: کتابنامه به صورت زیرنویس. **عنوان دیگر:** الگوی دینی و تربیت کودک و نوجوان. **موضوع:** تربیت خانوادگی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام * Islam -- Religious aspects -- Domestic education کودکان -- سرپرستی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام **موضوع:** Islam -- Religious aspects -- Child rearing اسلام و آموزش و پرورش **Islamic education شناسه افزوده:** نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها. دفتر نشر معارف **رده‌بندی کنگره:** BP۲۵۲/۴ **رده‌بندی دیویی:** ۲۹۷/۶۴۴ شماره کتابشناسی ملی: ۹۳۰۳۷۶۹

عنوان: راه رشد (۴): الگوی دینی تربیت کودک و نوجوان ■ **مؤلف:** آیت‌الله محی‌الدین حائری شیرازی رحمته‌الله علیه ■ **تدوین:** دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله حائری شیرازی رحمته‌الله علیه ■ **بازبینی و ویراستاری محتوایی:** محسن عرفانپور - علی بشیری - عبدالحمید جمشیدی - علی خادم‌الحسینی - مرادعلی شاکری‌نیا - محمد ندائی ■ **ویراستاران:** محسن خالقی - محسن قرانی - سفانه الهی ■ **صفحه‌آرا:** محمدصادق صالحی ■ **ناشر:** دفتر نشر معارف (وابسته به نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها) **نوبت چاپ:** اول، ۱۴۰۲ ■ **شمارگان:** ۲۰۰۰ جلد ■ **قیمت:** ۱۳۵،۰۰۰ تومان ■ **شابک:** ۹۷۸-۶۰۰-۴۴۱-۵۴۲-۲

بنیادهای فرهنگی
آینده‌سازان ایرانی

@haerishirazi

شماره تماس دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله حائری شیرازی:
۰۹۱۹۵۱۹۶۶۷۶

دفتر نشر معارف قم، خیابان شهداء، کوچه ۳۲، شماره ۳، تلفن و فابری: ۰۲۵۳۷۷۴۰۰۰۴
مدیریت پخش: موسسه پاتوق کتاب - ۰۲۵۳۱۰۷۷

مراکز پخش

■ **اراک:** ۰۸۶-۳۲۳۲۹۰۳۸ - ارومیه: ۰۹۱۴-۳۴۷۸۲۳ - اصفهان: ۰۹۱۳-۸۰۳۵۰۹۸
■ **اهواز:** ۰۶۱-۳۲۳۲۸۰۰۰ - بابلسر: ۰۵۳۵۵-۲۵۳۰۱۱ - بجنورد: ۰۵۸-۳۲۲۵۶۲۲۱
■ **پردسکن:** ۰۵۱-۵۵۴۳۰۱۲۱ - بندرعباس: ۰۷۶-۳۳۶۱۷۵۵۷ - بیرجند: ۰۵۶-۳۳۴۵۸۵۱۴
■ **تربت حیدریه:** ۰۵۱-۵۲۳۸۶۵۰ - تهران: ۰۲۱-۸۸۹۱۱۲۱۳ - دهشت: ۰۹۲۱-۷۴۴۱۳۷
■ **رشت:** ۰۱۳-۳۳۳۴۵۶۹ - زاهدان: ۰۵۴-۳۳۳۲۸۸۷۹ - زنجان: ۰۲۴-۳۳۳۶۶۴۲۵
■ **ساری:** ۰۱۱-۳۲۲۵۳۰۲۰ - سبزوار: ۰۵۱-۴۴۲۲۴۰۰۴ - سمنان: ۰۲۳-۳۳۴۵۳۲۱۱
■ **شهرکرد:** ۰۳۸-۳۳۳۵۰۰۰۴ - شیراز: ۰۷۱-۳۳۳۴۶۱۴ - قزوین: ۰۲۸-۳۳۳۴۰۰۷۶
■ **قم:** ۰۲۵-۳۷۷۳۵۰۰۲ - کازرون: ۰۹۱۷-۶۸۱۳۰۸۲ - کرمان: ۰۳۴-۳۳۳۳۱۴۶۶
■ **کرمانشاه:** ۰۸۳-۳۷۱۳۸۴۱۱ - گرگان: ۰۱۷-۳۳۳۳۷۸۰ - مشهد: ۰۵۱-۳۲۵۷۵۹۶۳
■ **ملایر:** ۰۸۱-۳۳۳۵۱۷۶ - مهر: ۰۹۱۷-۰۶۱۷۴۶۲ - نیریز: ۰۷۱-۵۲۸۲۱۶۹۰
■ **یاسوج:** ۰۷۴-۳۳۳۳۸۴۲۳ - یزد: ۰۳۵-۳۷۳۳۳۹۵۰

www.nashremaaref.ir + E-mail: info@nashremaaref.ir

@nashremaaref_Official

﴿يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ
أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ﴾

[[خدا]] به هرکس که بخواهد حکمت می‌بخشد و به
هرکس حکمت داده شود، به یقین، خیری فراوان داده
شده است؛ و جز خردمندان، کسی پند نمی‌گیرد)

فهرست

مقدمه	۱۷
فصل ۵۵: انتقال آموزه‌ها و معارف دینی به کودک	
اهمیت انتقال بینش دینی به کودک	۲۱
هزینه کردن برای ادای امانت	۲۱
آموزش معارف دینی در کودکی، روزی اثرش را نشان خواهد داد	۲۱
لزوم توانمند کردن فرزندان در امور دینی	۲۲
ضرورت آموزش دینی به کودکان قبل از گرفتار شدن به دام منحرفین	۲۳
«معلومات دینی» فرزند، سلاح اوست	۲۴
آموزش شریعت و حلال و حرام، کودک را استخوانی بارمی آورد!	۲۴
روش انتقال بینش دینی به کودک	۲۶
خداترسی والدین موجب اطمینان فرزند به وجود خداوند	۲۶
نقش «تفکر»، «تلاوت قرآن» و «شرکت در مجالس روضه» در استحکام عقائد	۲۶
آشنایی فرزند با آداب و سنن از طریق کتابهایی مثل حلیة المتقین	۲۷
پاسخ به شبهات کودکان با زبان قابل فهم برای آنها	۲۸
گذراندن دوسه سال طلبگی برای همه بچه‌ها لازم است!	۲۸
تبیین فلسفه مسائل و امور دینی با زبان تمثیل	۲۹
استفاده از تجربیات خود متربی برای آموزش	۳۱
انتقال ارزش‌ها با صحبت کردن والدین در حضور فرزند	۳۲
فصل ۵۶: ایجاد صفات و رفتارهای نیکو در کودک	
خدا محوری و نگاه توحیدی به جهان	۳۳
آشنا شدن با خدا، بهترین اصل تربیتی	۳۳
به بچه بفهمانید که همه خوبی‌ها از خداست!	۳۵

تقویت حسن ظن به خدا؛ بهترین و پایدارترین راه ایجاد صفات نیکو در فرزند	۳۷
اعتقاد به آخرت فرزندان را ضلَب می‌کند	۳۸
آموزش رزاقیت خداوند به کودک	۳۸
ترس از والدین مانع موحد شدن فرزند	۳۸
القاء نگاه توحیدی به وقایع روز برای کودک	۳۹
باورپذیر کردن خدا در زندگی فرزند	۴۰
عازتان نشود که نقش خدا را در پدیده‌ها ذکر کنید	۴۰
یاد آوری توحید به کودک در همهٔ پیشامدهای زندگی	۴۰
پدر، جلوهٔ رزاقیت خداوند برای کودک	۴۱
قضایات مردم را برای بچه‌ها پررنگ نکنیم	۴۵
استفاده از مستندهای حیات وحش برای آموزش توحید به کودک	۴۶
نیت الهی؛ مهمترین آموزش والدین به کودکان	۴۷
محبت به اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small>	۴۹
فرزندان را با حب اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small> تربیت کنید	۴۹
اعیاد دینی را برای فرزندان شایسته شیرین کنید	۴۹
خاطره خوش از اعیاد مذهبی، موجب لقاح ایمان در کودک	۵۰
منتقل کردن محبت اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small> به فرزندان، اساسی‌ترین وظیفه والدین	۵۱
تبری و کفر به طاغوت	۵۲
ضرورت تربیت کودک بر اساس کفر و تبری از طاغوت	۵۲
برای حفظ تولی در کودکان، تبری لازم است	۵۲
پرورش قدرت تفکر در کودک	۵۳
نقش سؤال کردن از کودک در پرورش تفکر او	۵۳
نحوهٔ مواجهه با سؤالات کودک	۵۴
تقویت فکر کودک با پرسیدن سؤالات پیچیده و بازی‌های فکری	۵۵
انواع مختلف سؤال کودک	۵۵
واقع بینی و دوری از تخیل	۵۶
غرق شدن در عالم خیال و توهم انجام کار مفید!	۵۶
خطر درون‌گرایی برای افراد دارای تخیل قوی	۵۶

مضرات غرق شدن کودکان در آرزوها، امور تخیلی و عالم درون	۵۷
حضور در صحنه های مخاطره آمیز؛ راهی برای افزایش واقع بینی انسان	۵۹
مطالعه قصه های قرآن، انسان را واقع بین می کند	۵۹
روحیه قدردانی و شکرگزاری	۶۱
فرزندت را شاکر تربیت کن تا مسلمان شود	۶۱
تقویت روحیه شکرگزاری در کودک	۶۱
استحکام شخصیت	۶۲
باشخصیت شدن فرزند، نیاز به صبر و تحمل دارد	۶۲
شیوه باشخصیت شدن کودک	۶۲
محبت، بچه را صلب می کند	۶۳
کسب مهارت و تخصص، مانع طفیلی و متملق شدن بچه	۶۳
تقوا و تقیدات دینی	۶۵
جوانه های ایمان	۶۵
تقید والدین، ناخود آگاه فرزند را مقید به حلال و حرام می کند!	۶۷
علاوه بردنیا، برای آخرت فرزندانان هم خرج کنید	۶۹
بزرگداشت مسجد، علمای دینی و کتب مذهبی برای کودک	۷۰
جدیت در نهی از معاصی	۷۵
آموزش اینکه «عالم، حساب و کتاب دارد»	۷۶
جشن در مقابل جشن!	۷۶
چرا تقوا پیدا کردن بچه تا این حد مهم است؟	۷۷
بدون تقوا، خوش اخلاقی فرزند، سطحی است	۷۷
فقط فرزند با تقوا به دردتان می خورد!	۷۸
بهترین نوع آموزش تقوا در خانه، تقوای عملی است	۷۸
هراس والدین نسبت به گناه، به فرزند منتقل می شود	۷۹
اهمیت کنترل چشم در تقوای فرزند	۸۰
اهتمام به آموزش طهارت و نجاست	۸۰
تأثیر مخرب القاء در متدین کردن کودک	۸۰

حیا	۸۱
مراقبت نسبت به عادت کودک به برهنگی	۸۱
دو آسبِ عادت دادن کودک به برهنگی	۸۱
صداقت	۸۳
یک بار بنشینید و با او صحبت کنید	۸۳
راستگویی کودک، موجب جرمه‌اش نشود	۸۳
چطور فرزندمان را از دروغ‌گویی دور کنیم؟	۸۴
امانتداری	۸۵
امانتداری، امام جماعتِ سایر خوبی‌ها	۸۵
امانت داری بهترین شاخص شناخت انسان‌ها	۸۶
رشد روحیهٔ امانتداری بوسیلهٔ ایجاد زمینه‌های ادای امانت	۸۶
آزادی، بستر امانت‌دار شدن کودک	۹۲
تمرین‌های رفتاری برای رشد امانتداری در کودک	۹۵
مالکیت داشتن و ولایت داشتن کودک بر بعضی امور، لازمهٔ پرورش امانت‌داری	۹۵
عادت دادن کودک به پرداخت حقوق مالی و وجوهات شرعی	۹۵
نماز و روزه	۹۷
نمازتان را قشنگ بخوانید تا بچه هم نمازخوان شود	۹۷
اهمیت به نماز؛ مسأله‌ای در حد مرگ و زندگی	۹۷
نمازبند تسبیح همهٔ خوبی‌ها	۹۷
ضرورت رسیدگی به کاهل نمازی فرزند	۹۸
سرّ نهفته در نماز	۹۸
یکی از بهترین راهها برای نمازخوان کردن فرزند	۹۹
عزیز کردن نماز با ممنوع کردن آن!	۱۰۰
استفاده از جایزه برای ترغیب به نماز	۱۰۰
تدابیری برای اهل نماز و روزه شدن فرزند	۱۰۱
استفاده از گرایش کودک به تقلید	۱۰۲
روش امام خمینی برای نمازخوان کردن فرزندان	۱۰۲
نمازخوان شدن بچه صبوری می‌خواهد	۱۰۳

عادت دادن فرزند به نماز قبل از بلوغ	۱۰۴
تعظیم و بزرگداشت ورود به ماه رمضان	۱۰۵
ترغیب بچه‌ها به روزه‌تربینی	۱۰۵
فرزندتان را با نماز جمعه انس بدهید	۱۰۶
برنامه‌ریزی برای حضور بچه‌ها در نماز جمعه	۱۰۷
حجاب	۱۰۸
ضرورت و روش ترغیب دختر نابالغ به حجاب	۱۰۸
جشن حجاب بگیرید	۱۰۸
عادت دادن دختر به حجاب قبل از بلوغ	۱۰۸
حجاب در کودکی، متین و متعادل باشد	۱۰۹
تشویق به حجاب حتما همراه با بیان فلسفه حجاب باشد	۱۰۹
امر به معروف و نهی از منکر	۱۱۱
فتح باب امر به معروف در خانه	۱۱۱
آموزش امر به معروف و نهی از منکر در کودکان	۱۱۱
توجه به وسع و توان فرزند در آموزش امر به معروف	۱۱۲
عادت به اذان، امر به معروف را راحت می‌کند	۱۱۳
شرکت در مراسمات و جلسات مذهبی	۱۱۵
خودتان اهل مسجد باشید تا بچه هم عادت کند	۱۱۵
دیدن جمعیت‌های مذهبی، موجب روحیه گرفتن کودک است	۱۱۵
ایده‌ای برای مسجدی کردن بچه‌ها	۱۱۵
عدم اجبار کودک برای رفتن به مسجد	۱۱۷
تشویق و پاداش به کودک برای شرکت در جلسات مذهبی	۱۱۷
عادت دادن کودک به اقامه عزای سیدالشهداء	۱۱۸
اهمیت تشکیل هیئت‌های کودک و نوجوان	۱۱۸
شرکت در مراسمات حسینی؛ بهترین راه مقابله با آسیب‌ها و انحرافات	۱۱۸
تعظیم شعائر و سنت‌های دینی	۱۲۰
سماجت بر انجام سنت‌ها، رمز موفقیت یهود در حفظ عقاید دینی در امتداد نسل‌ها	۱۲۰
مناسبت‌های دینی، بستر انتقال دین به فرزندان	۱۲۱

استفاده از از جشن‌ها و اعیاد مذهبی برای انتقال معارف دینی	۱۲۲
عیدی حسابی بدهید!	۱۲۲
ایام الله را برای خانواده، متفاوت کنیم	۱۲۳
آموزش احترام به لباس روحانیت به کودک	۱۲۳
تعظیم و بزرگداشت مراسمات شادی در کنار مراسمات حزن	۱۲۵
انصاف	۱۲۷
انصاف؛ دستگاه تنظیم‌گر وجود انسان	۱۲۷
دینداری، میوه انصاف است	۱۲۷
اعتراف به اشتباه یا جهل	۱۲۹
اعتراف به اشتباه را ارزش بکنید	۱۲۹
عادت به اعتراف به ندانستن	۱۲۹
شهامت پذیرش اشتباه، میراث با ارزش والدین برای کودک	۱۲۹
اهل محبت بودن	۱۳۱
فرزند خود را اهل محبت و عشق و ورزی تربیت کنید	۱۳۱
تواضع	۱۳۲
چرا تکبر، بدترین صفت است؟	۱۳۲
تواضع چیست؟	۱۳۲
تواضع، رکن تربیت است	۱۳۳
آموزش عملی تواضع و انتقادپذیری توسط والدین	۱۳۳
بچه مغرور را چگونه اصلاح کنیم؟	۱۳۴
گاهی به رخ کشیدن ضعف‌های کودک، نعمت و درمان است	۱۳۴
شجاعت	۱۳۶
تفاوت شجاعت ایمانی با شجاعت تجربی و نفسانی	۱۳۶
آزادسازی انرژی متراکم شجاعت در وجود انسان	۱۴۰
اعتماد به نفس	۱۴۴
تقویت اعتماد به نفس و اراده کودک با لقمه لقمه کردن کارها	۱۴۴
تشویق فرزندان به بلندهمتی در علم و تولید ثروت	۱۴۵
نشان دادن امتیازات کودک به دیگران، جهت افزایش اعتماد به نفس وی	۱۴۵

راه مصونیت در برابر آسیب‌های اجتماعی و کسب اعتماد به نفس	۱۴۶
مشارکت و کارگروهی	۱۴۷
جوّ محبت بین افراد، زمینه ساز کارگروهی	۱۴۷
فرهنگ «جسارت در تصمیم‌گیری» و «کارتیمی» از کودکی باید ایجاد شود	۱۴۷
نظم	۱۴۹
برکات نظم در زندگی	۱۴۹
روش منظم کردن کودک	۱۵۲
نظم از بیرون، دل را می‌میراند	۱۵۶
انبیاء می‌گویند انسان، بنده است و شیاطین می‌گویند انسان آزاد است	۱۵۷
خودکفای بودن	۱۶۲
میل به خودکفایی در خلقت کودک است	۱۶۲
هدف تربیت، حرکت به سمت خودکفایی و عدم وابستگی	۱۶۲
تمرین خودکفایی به کودک	۱۶۶
حل مشکلات کودک را به خودش بسپارید	۱۶۷
رهاسازی پس از مداخله	۱۶۷
آماده سازی و تمرین دادن کودک برای اداره امور زندگی آینده‌اش	۱۶۸
ادب	۱۷۱
مراحل تأدیب انسان	۱۷۱
سخاوت	۱۷۳
تشویق فرزندان جهت کمک به فقرا	۱۷۳
آموزش بخشش به کودک	۱۷۳
ظرفیت‌سازی در مرتب‌تری	۱۷۵
ارتفاع شخصیت ظرفیت‌سازی لازم دارد	۱۷۵
ظرفیت‌سازی در خانواده اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small>	۱۷۵
اهل بیت <small>علیهم‌السلام</small> ، نمونه‌ای از یک خانواده پر ظرفیت برای جذب محبت و احترام	۱۷۷
والدین زمینه‌ساز ظرفیت‌سازی هستند نه عامل آن	۱۸۰
ظرفیت‌سازی در کودک برای انجام امور خطیر	۱۸۰
ایجاد ظرفیت در فرزند برای چشیدن محبت و احترام	۱۸۴

ایمان مربی چگونه ظرفیت مربی را زیاد می‌کند؟	۱۸۵
نگاه صحیح به دنیا	۱۸۸
داستان حیات دنیا را برای فرزندان تعریف کنید	۱۸۸
صحبت با کودک درباره فانی بودن دنیا	۱۸۸
مشکل تربیت ما، القای فرهنگ مبتنی بر «ماندن»	۱۸۹
عدم توجه و انحصار توجه به دنیا، هردو انحراف است	۱۸۹
آموزش درهم تنیدگی دنیا و آخرت به کودک	۱۹۰
مرگ آگاهی و نگاه صحیح به مرگ	۱۹۲
مرگ را درست به فرزندان معرفی کنیم	۱۹۲
تشییع جنازه و رفتن به قبرستان، از شعائر دینی است	۱۹۲
فرزندان را چگونه به قبرستان ببریم؟	۱۹۲
مسئولیت پذیری	۱۹۴
حس «آزادی» و «مالکیت»، ریشه احساس مسئولیت در کودک	۱۹۴
تربیت تهاجمی، مایه مصون سازی و مسئولیت پذیری کودک	۱۹۵
تقسیم کار در خانه، راهی برای مسئولیت پذیر کردن کودک	۱۹۵
والدین، الگوی مسئولیت پذیری فرزندان هستند	۱۹۵
مسئولیت پذیری کودکان، متأثر از مسئولیت پذیری والدین	۱۹۶
اعتماد به کودک، احیاء کننده احساس مسئولیت در او	۱۹۶
اجرت دادن به کودک بابت کارهای مسئولانه در خانه	۱۹۷
مسئولیت پذیری به منزله طناب دلو دانش و آگاهی	۱۹۷
عزاداری یعنی عضویت در دسته مسئولیت پذیرها	۲۰۰
تناسب مسئولیت پذیری و احساس شخصیت	۲۰۱
امیدآوری و خوشبینی	۲۰۲
تفاوت انسان امیدوار و ناامید	۲۰۲
احترام به قرآن کریم	۲۰۳
آموزش ادب نسبت به قرآن به کودکان	۲۰۳
آموزش قرآن در هنگام رغبت و علاقه کودک	۲۰۳

برنامه ریزی و تقدیرالمعیشه	۲۰۵
پرورش تقدیرالمعیشه در فرزندان	۲۰۵
فصل ۵۷: شیوه‌های غلط و آسیب‌زا در تربیت	
تربیت همراه با بی‌اعتمادی به کودک	۲۰۶
به کودک اعتماد کنید تا قابل اعتماد شود!	۲۰۶
اعتماد به توانایی و استعداد مرتبی	۲۰۶
تربیت همراه با مداخله زیاد	۲۰۷
اینقدر با بچه‌های پتان ورنروید!	۲۰۷
مداخله کمتر در تربیت، نشانه مدیریت قوی‌تر	۲۰۷
کمک زیاد به بچه، حکیمانه نیست	۲۰۸
تربیت در جو ترس، اگر اه و اضطراب	۲۰۹
اضطراب، سرکوبگر استعدادها	۲۰۹
اگر اه، زمینه‌ساز ایجاد شرایط جنگی در خانه	۲۰۹
اجازه بدهید بچه حرف‌هایش را بزند	۲۰۹
آسیب‌های محیط پرورشی منقبض	۲۱۰
ترس، انسان را مصنوعی باری آورد	۲۱۰
تربیت همراه با ترس، مانا و پایدار نیست	۲۱۱
عاقبت تربیت در محیط خفقان؛ متلاشی شدن ناگهانی شخصیت	۲۱۲
خوشحال می‌شوم که بچه‌ام تظاهر نمی‌کند!	۲۱۴
حد و حدود استفاده از ترس در تربیت	۲۱۵
ترس از ظلم بد است نه ترس از تخلف	۲۱۶
رضایت و رغبت مرتبی را فدای تحرک بیشتر او نکنید	۲۱۷
ترس از والدین با زمینه ترس از استعمار	۲۱۹
فَلک کردن مکتب‌خانه‌ها، هنوز هم دردناک‌تر است!	۲۲۰
تربیت همراه با استخفاف و تحقیر	۲۲۲
استخفاف، بستر رشد تمام رذائل اخلاقی	۲۲۲
استخفاف، روش جباران و تکریم، روش انبیاء	۲۲۳

القای ناتوانی به کودک، از مظاهراستخفاف است	۲۲۴
مظاهر مختلف استخفاف در شرق و غرب	۲۲۶
روش بازگیری کودک استخفاف شده	۲۲۹
مرید کردن کودک	۲۳۱
دو آسیب مرید و وابسته کردن متربی	۲۳۱
کاری نکنید که متربی فقط به شما معتقد باشد	۲۳۳
ضرورت حذف رابطه مرید و مرادی از تربیت	۲۳۳
پرورش نفاق و تظاهر در کودک	۲۳۶
نفاق و دورویی فرزند، محصول تکبر والدین	۲۳۶
والدین، بین «شهامت» و «گستاخی» کودک، تفکیک قائل شوند	۲۳۷
میدان دادن به غریزه	۲۳۸
میدان دادن به غریزه؛ رها کردن گرگ درون انسان	۲۳۸
هشیاری نسبت به عادت های نامطلوب متربی	۲۴۰
تربیت درناز و نعمت	۲۴۵
سهل گیری فقط یک رضایت کوتاه مدت به دنبال دارد	۲۴۵
زحمت و خستگی بدن، مایه قوت روح	۲۴۵
تربیت رسول خدا در میان مخاطرات	۲۴۶
اجتناب امیرالمؤمنین <small>علیه السلام</small> از تربیت نازپرورانه خانواده شان	۲۴۶
باچ دادن به کودک	۲۴۸
به بچه باچ ندهید!	۲۴۸
تربیت همراه با مقایسه	۲۵۰
مقایسه کردن فرزندان، آفت تربیت	۲۵۰
حتی دو برادر را با هم مقایسه نکنید	۲۵۲
هر کسی برای کاری خلق شده	۲۵۳
تربیت قرنطینه ای	۲۵۵
تربیت واکسینه کردن است نه قرنطینه کردن	۲۵۵
تربیت تبعیض آمیز	۲۵۹
کینه و دشمنی؛ رهاورد عدم رعایت عدالت بین فرزندان	۲۵۹

جایگاه مساوات در تربیت	۲۵۹
پرهیز از علنی کردن محبت بیشتر به یک فرزند	۲۶۱
حسادت بین بچه‌ها تا قتل هم می‌تواند پیش برود!	۲۶۲
تربیت بدون تقوای محوری	۲۶۵
بچه‌ها را با شوخی نرنجانید	۲۶۵
فرزندانتان را آزرده نکنید؛ حتی با شوخی	۲۶۵
والدین با اسلام، آبروی مشترک دارند	۲۶۵
فصل ۵۸: چالش‌ها و سؤالات تربیتی	
چالش غذا خوردن کودک	۲۶۷
نظام آموزش ما اسلامی است؟!	۲۶۸
کودکان تقلیدگر	۲۶۸
کاهلی یا ترک نماز	۲۶۸
علاقه افراطی به موسیقی، تلویزیون و ...	۲۷۰
نحوه طرد متربی توسط مربی	۲۷۰
واکنش در برابر خواسته‌های نامطلوب کودک	۲۷۱
زمان استفاده از تبلت برای کودک	۲۷۱
دروغگویی	۲۷۲
پرخاشگری کودک بعد از تذکر	۲۷۲
حد و مرز آزادی دادن به کودک	۲۷۳
اختلاف نظر والدین در مورد سبک تربیت فرزند	۲۷۴
فرزند لوس را چگونه باید اصلاح کرد؟	۲۷۴
فهرست منابع	۲۷۵

مقدمه

تربیت، یکی از مهم‌ترین و بلکه پراهمیت‌ترین امور زندگی بشر است. تربیت، محصول و ثمره زندگی دنیایی، و هدف از خلقت ماست که به معنای عام آن، نقش و وظیفه‌ای همگانی است. انسان در دوره‌های مختلف زندگی، هم در نقش مربی قرار دارد و هم در نقش متربی. به این معنا که انسان، نه صرفاً در مقام رفتار با فرزندش، بلکه در مقام رفتار با اطرافیان، دوستان، جامعه و حتی در مقام رفتار با «خودش»، دائماً مشغول کار تربیتی است! هر بازخورد و هر گنشی از انسان در برابر محیط و انسان‌های پیرامونش، نوعی اثر تربیتی برای خود و آنها در پی دارد. بدین جهت، مقوله تربیت را می‌توان یک مقوله و نقش «همگانی» و «همیشگی» برای بشر به حساب آورد.

از دیرباز، بسیاری از متفکرین و اندیشمندان، در این باب سخن گفته و قلم رانده‌اند. در قرون اخیر نیز یکی از مهم‌ترین ساحت‌های ورود علوم انسانی در غرب، ساحت تربیت و رشد بوده است. مکاتب مختلف روان‌شناسی، اخلاق، فلسفه اخلاق، علوم تربیتی و ... هرکدام گوشه‌ای از بار تبیین مفهومی تربیت و روش‌های آن و ایجاد نظام‌واره‌های تربیتی را در قرون اخیر بر عهده داشته‌اند که متأسفانه به خاطر آبشخورهای الحادی و مادی این نظامات تربیتی، همیشه آمیزه‌ای از مطالب صحیح و سقیم، و مفید و مسموم بوده‌اند و لذا کمکی به رشد حقیقی انسان نکرده‌اند.

در سنت اسلامی نیز، مباحث تربیتی نوعاً در قالب علم اخلاق و عرفان مورد بررسی قرار گرفته است و مباحث تربیتی خاص کودکان، متربیان و محصلین، کمتر مورد توجه جدی و نظام‌مند قرار داشته است و این خود، خلأئی جدی برای علاقه‌مندان به تربیت دینی بوده است.

عالم متفکر و حکیم، مرحوم آیت الله حائری شیرازی رحمته الله علیه از معدود عالمانی هستند که با بهره‌گیری از تفکر عمیق در آیات و روایات، ورودی تخصصی و اجتهادی در حوزه تربیت داشته‌اند و دُرر گران‌بهایی را از منابع اسلامی صید نموده و در قریب به نیم قرن فعالیت علمی و تبلیغی خویش، عرضه نموده‌اند. خود ایشان در توصیفی از اهتمام خویش به حوزه تربیت می‌فرمایند:

«رشته اصلی من، تربیت است ... خداوند تعالی به من عنایتی کرده که چیزهایی در مسائل تربیتی به نظر می‌رسد».

مقام معظم رهبری (مدّ ظله العالی) نیز در پیام تسلیتی که به مناسبت رحلت ایشان صادر فرمودند، بر این نکته صحّه گذاشته و دو بار، بر شأن تربیتی مرحوم استاد رحمته الله علیه تأکید فرموده‌اند:

«ایشان از جمله عالمان دینی برجسته و موفق بودند که عمر با برکت را یکسره در خدمت تربیت نفوس و تعالی بخشیدن به روح و دل و فکر و عمل مخاطبان خود قرار دادند... این روحانی با اخلاص و اهل معرفت و سلوک، همواره نقشی اثرگذار در ترویج معارف اسلامی و قرآنی و انقلابی داشته و به پرورش نفوس پرداخته است.»^۱

آنچه پیش روی شماست، کتاب «راه رشد» یعنی جامع‌ترین اثر تربیتی منتشر شده از مرحوم آیت الله حائری شیرازی رحمته الله علیه است که پس از چند سال تلاش توسط جمعی از پژوهشگران، به ساحت اهل اندیشه تقدیم می‌شود. این اثر بدیع و جامع، یکی از مصادیق تولید علم در حوزه علوم انسانی و علوم تربیتی به حساب می‌آید.

در ارتباط با این کتاب، چند نکته قابل ذکر است:

۱. این اثر، محصول فیش برداری از متن مکتوب چندین هزار از جلسات عمومی و تخصصی مرحوم استاد رحمته الله علیه بوده است که در قالب یک ساختار موضوعی متناسب، به صورت کتاب حاضر تدوین شده است.

1. <https://khl.ink/t/38503>

۲. سبک و سیاق تدوین این کتاب، بصورت یک اثر علمی و درسنامه‌ای نبوده است و هدف نیز این نبوده که یک اثر خشک و صرفاً علمی از مرحوم استاد رحمه الله عرضه شود. به همین جهت، مکرراً در این کتاب، خاطرات، داستان‌ها، تخاطب‌ها و موعظه‌های استاد نیز آورده شده است!

سَرش این است که این کتاب، هم یک اثر «تعلیمی» است و هم یک اثر «تربیتی». هم به دنبال «انتقال» آموزه‌های تربیتی است و هم به دنبال «تأثیرگذاری» تربیتی. لازمه این هدف این است که کتاب، از زبان خشک علمی، کمی فاصله بگیرد و زبان تربیتی و هدایتگر داشته باشد. به عنوان مثال، وقتی مرحوم استاد رحمه الله از اهمیت ویژه مقوله «صبر و حوصله مری» در تربیت سخن می‌گویند، هدف کتاب، صرفاً انتقال و تعلیم این مفهوم به مخاطب نیست، بلکه درصدد است که این ویژگی، با بیان شیرین و حکیمانه و اثرگذار استاد، هم در «ذهن» و هم بر «قلب» مخاطب نوشته شود و او را به صورت‌تر شدن ترغیب کند.

۳. عناوین و تیتروهای مطالب، با دقت خاصی انتخاب شده است. شاید بتوان گفت فقط مطالعه تیتروهای مطالب، می‌تواند خلاصه خوبی از کلیت مطالب کتاب را به مخاطب ارائه نماید. از این رواز خوانندگان گرامی تقاضا داریم که به تیترو مطالب، دقت و عنایت بیشتری داشته باشند.

۴. در نظر اولیه، به نظر می‌رسد مضمون برخی از مطالب کتاب در فصول مختلف تکرار شده است. به عنوان مثال، داستان حدیث کساء چندین بار در جای جای کتاب آورده شده است. اما در واقع، مطابق دأب و روش مرحوم استاد که مسائل را از زوایای متعددی بررسی می‌کردند، نقل این حکایات تکراری نیز به خاطر زوایای مختلفی است که ایشان در هر بار ورود به آن بحث، به آنها پرداخته‌اند.

۵. همچنانکه که ذکر شد، تربیت به معنای عام آن، مختص به رابطه بین فرزند و والدین نیست؛ بلکه انسان در بسیاری از کنش‌های زندگی، مشغول «تربیت شدن» و «تربیت کردن» است. به همین جهت، مخاطب این کتاب

نیز فقط کسانی نیستند که فرزند دارند یا مشغول کار تربیتی به معنای خاص آن هستند، بلکه تمام اقشار می‌توانند مخاطب این کتاب قرار بگیرند. هرکسی که به دنبال قواعد کار تربیتی است و می‌خواهد بر روی «خودش» یا «دیگران»، کار تربیتی کند، مخاطب این کتاب خواهد بود؛ چه یک دانش آموز دبیرستانی، چه یک پدر یا مادر، چه مدیر یک مدرسه یا استاد دانشگاه یا متخصص علوم تربیتی، همگی می‌توانند بهره‌ها و درّهای گرانبهایی از این کتاب، صید کنند. انبوهی از نکات ریز اخلاقی و انسان‌شناسانه در لابلای مباحث وجود دارد که برای هر فردی قابل استفاده است.

۶. مجموعه کامل آثار تربیتی مرحوم استاد رحمته‌الله علیه شامل ۴ عنوان کتاب «راه رشد»، «مربی و تربیت»، «تعلق» و «تفکر» است. اگر کسی مایل به اطلاع تفصیلی و جامع از آراء و انظار تربیتی معظم‌له است، لازم است به هر چهار کتاب مراجعه داشته باشد.

۷. امور پژوهشی، اجرایی و تدوین این اثر، توسط دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله حائری شیرازی در قم انجام شده است.

در پایان از همه کسانی که در پدید آمدن این مجموعه نقش ایفا کردند اعم از فیش‌برداران، ویراستاران، تدوینگران و ... قدردانی نموده و توفیقات روزافزون آن‌ها را از خداوند متعال، مسئلت داریم.

بنیاد علوم انسانی اسلامی آیت الله حائری شیرازی رحمته‌الله علیه

رمضان المبارک ۱۴۴۴

فروردین ۱۴۰۲